

מראי מקומות- שבועות ל"ח

דבין לא לך ובין ולא לך פרטים הם, ומה דנקט ולא לך, היינו משום דבזה חולק על ר"מ. ולכן כ' דשמואל דאמר דכללו של ר"י פרטו של ר"מ, מסברא אמר כן.

(ד) **ושמואל אמר כל האומר ולא לך כאומר שאין לכם בידי דמי- הק' הרשב"א**, מאי קאמר שמואל, אם אומר סברא דנפשי, דולא לך היינו כמו שאין לכם, זה אין שייך, שהרי מודה שמואל דר' יהודה ס"ל דולא לך היינו פרטא, וא"כ ע"כ אין סברא זו מוכרחת. ואם בא לומר דמה שאמר ר"מ במתני' שאין לכם בידי כללא היינו כולל ולא לך, מנין לו דבר זה בדברי ר"מ, והניח בצ"ע.

(ה) **חטה בכלל חטין- פרש"י**, אם טענו חטה הוי כאילו טענו חטין. וכ' הריטב"א דלשון רש"י סתום, ופי' דכוונתו לומר דאם תבע ראובן לחבירו תן לי חטה שיש לו בידך, והלה אומר שבועה שאין לך בידי חטין, לא אמרי' דלא יתחייב בשבועה זו לפי שבאמת נשבע לו, כי הוא תובעו חטה א', וחבירו נשבע לו שאין לו בידו חטין, דהיינו יותר מא', אבל באמת יש בידו א'. אלא אמרי' דתובעו חטה הוי כתובעו חטין, ושפיר הוי כפירת תביעה. ומה שהביא רש"י מקרא דוהחטה וכו', הק' הריטב"א דא"כ מאי קמ"ל תנא, הא קרא הוא. ולמה לא הביא הגמ' הפסוק. ותי' משום דלשון תורה לחוד ולשון בני אדם לחוד, וקמ"ל התנא דלשון בני אדם בזה כלשון התורה, אבל אי"צ להביא הקרא, דהקרא אין ראוי לזה כלל.

(ו) **פרוטה מכולן מצטרפת- ע' באמרי בינה** (חור"מ י"ב) שהביא מה שהק' השער משפט, דכיון דפחות מש"פ אמרי' דמחלי אינשי, א"כ איך מצטרפין, הא הוי מחילה על כל א' מהתביעות. וכ' האמרי בינה דאף דאמרי' דפחות מש"פ מחלי אינשי, מ"מ היכא דלא מחלי, אף דאין כאן דין והשיב, מ"מ אין הגזילה נעשה של הגולן. וא"כ, י"ל דבכה"ג מיירי ר' יוחנן, דבאמת לא מחל, וא"כ אף דבכ"א איכא פחות מש"פ, והתורה לא

(א) **לא לך ולא לך ולא לך שבועה, חייב על כל אחת ואחת- כ' הריטב"א דרש"י** על המשנה פי' שי' ר"א, דסגי בהא דאמר שבועה בסוף, שבזה יתחייב על כל אחת ואחת. וכ' דזה אינו כדברי הירושלמי, דהבין דר"א דמתני' אף באחרונה קאמר, וצריך לומר שבועה בין בתחלה ובין בסוף. וכ' הריטב"א דמדברי הבריתא כאן משמע כפירוש רש"י.

(ב) **כללו של ר"מ פרטו של ר"י- פרש"י**, דמה שאמר ר"מ ד"ולא לך" היינו כלל, לר' יהודה היינו פרט. וגם להיפוך, פרטו של ר"מ, דהיינו לא לך לא לך, היינו כללו של ר' יהודה, וס"ל לר"י דאינו חייב אלא אחת. והק' בחי' הר"ן, מהו הביאור בדברי ר"י, הרי לכאור' דברי ר"מ נכונים, שהרי בכל התורה כולה מצינו ד"ו" מוסיף על ענין הראשון, וא"כ לכאור' פשוט הוא דה"ו" בא להוסיף על שבועה הראשונה, ולומר דנכלל בשבועה הראשונה, ולמה ס"ל לדר"י דאדרבה, היכא דלא אמר "ו" היינו כלל, והיכא דיש בה "ו" הוי דוקא פרטא. ותי' בשם הרמב"ן, דודאי גם ר' יהודה ס"ל ד"ו" מוסיף על ענין ראשון, אלא דס"ל דה"ו" בא להוסיף על ענין הראשון, דהיינו השבועה, למשוך כל פרט שפירט אל השבועה שאמר מתחלה, וא"כ נמצא דהוי שבועה על כל פרט ופרט. משא"כ היכא דאין "ו", אין שייך לומר דפרט הוא, שהרי לא הזכיר שבועה אלא על הראשון, וכיון שכן, על כרחין האחרונים או הם בכלל השבועה הראשונה, או אין בהם שבועה כלל, ולכן ממ"נ לא שייך לומר דפרטא הוי. אבל ר"מ ס"ל ד"ו" מוסיף על ענין ראשון, דהיינו שיהי' בכלל שבועה הראשונה, ובלא "ו" אמרי' דשבועה חלה על כל חדא וחדא.

(ג) **כללו של ר"מ פרטו של ר"י, כללו של ר"י פרטו של ר"מ- פרש"י**, דעשה ר"י פרט מה ששמע מר"מ שהוא כלל. וממילא שמעי' דפרטו של ר"מ היינו לא לך לא לך, דאי לא לך לר"י נמי פרטא, ורק "שאין לכם" הוי כלל, א"כ מ"ש ולא לך דנקט. אולם ע' בחי' הר"ן דכ' דאין מוכח מזה, די"ל דלעולם ס"ל לר"י

עונש על שבועת ביטוי, כיון שכבר נענש על מה ששינה.

(י) **ר"ש סבר לא שביק מידי דקיץ ותבע מידי דלא קיץ- הק' הריטב"א** (בד"ה לדברי חכמים), נניח דרוצה לתבוע מידי דקיץ, אבל למה אינו תובע שניהם, בין המידי דקיץ ובין המידי דלא קיץ. ותי' דלא בעי למיתבע תביעה גדולה בחדא זימנא, שלא יכבד על הנתבע ויקפוץ לכפור ולהשבע.

שבועת הדיינין

(א) **שבועת הדיינין- פרש"י**, שהדיינים משביעין ע"י הודאה במקצת הטענה, וכו'. הק' הריטב"א, למה קרא התנא לשבועת מודה במקצת שבועת הדיינין, ולא קרא לה שם פרטי שלו, כמו שפרט לעיל לענין שבועת הפקדון ושבועת העדות, שהרי אף שבועת שומרים ושבועת עד אחד שבועת הדיינין הם. ותי' דבאמת הוי שבועת הדיינין שם פרטי של שבועת מודה במקצת, לפי ששבועת השומרים נכלל בשבועת הפקדון, ובשבועת עד א' לא כתיב ונקרב בעה"ב אל האלהים, דהיינו דיינין, וא"כ לא מקרי שבועת הדיינין.

(ב) **הטענה שתי כסף- ע' בספר ההשלמה** (על מסכתין כאן) שכ' "כבר כ' הרב נ' מיגש ז"ל דבמודה מקצת הוא דבעינן שתי כסף, אבל בשבועת השומרים, כיון דלאו משום טענת דהאיך, לא משערין ל' שתי כסף, אלא אפי' בפרוטה מיחייב". אולם ע' בקובץ שיטות קמאי שהביא מהנמוקי יוסף שכ' "וכ' הרא"ה ז"ל דאע"ג דמתני' מודה מקצת קתני שהיא פקדון או מלוה, ה"ה נמי לשבועת השומרים דבעינן שתי כסף, דעיקר קרא דכסף או כלים דילפי' מיני', מה כלים שניים אף כסף שניים, בשבועת השומרים הוא דכתי'".

(ג) **מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא נ' דינר, פטור מפני שהוא כמשיב אבידה- פרש"י**, אינו חייב שבועה משום הא דתנן המוציא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם. אולם כ' הרשב"א דכאן לא צריך התיקון עולם, דשם מעיקר הדין צריך לישבע, מפני שהוא טוען

חייבתו על פחות מש"פ [אפי' אם לא מחל, דכיון דבדרך כלל מחלי אינשי לא חייבו התורה בכח"ג], מ"מ יכולין תביעתו על חטין ותביעתו על שעורין להצטרף לפרוטה לחייבו שבועה.

(ז) **תנא דפרטי קא חשיב דכללי לא קחשיב- פי' הריטב"א**, דמה דהתנא לא חשיב הכללי, אף דבאמת חייבים, היינו משום דלא הי' רצה למנות אלא מה דאי' בפירוש במתני' ולית בה פלוגתא [וכבר העיר המהדיר בהוצאת מה"ק, הא כאן הפלוגתא הוא של אמוראים, ומה שייך לומר דלא הי' רוצה למנות מה שיש בה פלוגתא, רצ"ע]. והחתם סופר ביאר דבא ר' חייא לאשמעין דחייב אע"פ דלא פריש, וכדאי' בהמשך, וחי' זה שייך רק בפרטי, ולא בכללי, ולכן לא חשיב כללי.

(ח) **מ"ט דר"ש, הואיל ועיקר קנס הוא תובע- הק' הריטב"א**, נהי דלא תבע אלא העיקר קנס, אבל כשהלה כופר ואומר לא אנסתי ולא פתיתי, ע"כ לשון זה כולל דאינו חייב לו כלום, ואפי' בושט ופגם. ואף דלא תבע לו הבושט ופגם, מה בכך, הרי בשבועת הפקדון יכול להתחייב קרבן אפי' בלא תביעה. ותי' (וכ' דכ"כ הרמב"ן) דאף דלשונו כולל הכל, אבל ודאי אמרי' דאין כוונתו אלא לכפור מה שהלה תובע ממנו, וא"כ נמצא דלא כפר כלפי הבושט ופגם כלל. וכ"כ החזון איש (חור"מ ליקוטים סי' כ"ד לסוגיין), והוסיף דבשבועת הפקדון בעינן כוונה על מה שהוא כופר, ואע"פ דבלשונו כולל הבו"פ, מ"מ אי"ז נכלל בכפירתו, כיון דלא כיוון לה.

(ט) **לדברי חכמים אף בושט ופגם הוא תובע-** ואף דגם קנס הוא תובע, אבל כיון דגם תובע בושט ופגם, ממילא יכול להתחייב משום שבועת הפקדון מחמת הבו"פ. וע' בחזון איש (חור"מ ליקוטים סי' כ"ד לסוגיין) דחקר אם יהי' חייב על חלק הקנס משום שבועת ביטוי, דכיון דאינו חייב עליה משום שבועת הפקדון, א"כ לכא' שבועת ביטוי הוא. אלא דכ' די"ל דאינו חייב משום ביטוי, דהחויב ביטוי אינו משום תוצאות השקר, אלא משום השקר עצמו. ואף דלענין תוצאות השקר יש לחלק קנס מבושט ופגם, אבל לענין השקר עצמו הרי שקר א' משקר, ונענש על זה מדין שבועת הפקדון, וא"כ י"ל דאין כאן עוד

(לעיל בגמ', בד"ה היכי משביעינן) "וקרוב
הי' הדבר לומר דכל שלא נשבע שבועת
התורה בשם או בכינוי, שיהא חוזר כאילו
נשבע בלא נקיטת חפץ, אלא שאין בידינו כח
לומר כן כיון שלא הוזכר כן בגמ'".

(ח) **שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה-**
פרש"י, בכל לשון שהוא מבין בו. אולם ע'
בר"י **מיגש** שפי' דברי הגמ' להיפוך,
דבלשונה נאמרה היינו דצריך לישבע בלשון
הקודש דוקא. וע' **ברשב"א** שכ' לדקדק
מהגמ' בסוטה כדברי הר"י מיגש, אבל הק'
מלשון הברייתא "אף", דמשמע דאף היא
כשאר שבועות, וכשאר שבועות אי' בפירוש
בסוטה דבכל לשון הם. וגם הביא **דבתוספתא**
אי' בפירוש דשבועת הדיינין נאמרת בכל
לשון.

טענת ברי. אבל כאן אין הבן טוען ברי, וא"כ
פטור הנתבע מעיקר הדין משום מגו, ולא
משום תיקון העולם.

(ד) **אל תתנהו לי אלא בעדים, וכו'- כ' הרשב"א**
בשם הר"י **מיגש** דמשמע מהמשנה דאפי' אם
אמר לו לאחר שהלוהו שצריך ליתנו לו
בעדים, חייב לפורעו בעדים, לפי שהמשנה
מיירי לאחר שהלוהו. אולם הביא מהרמב"ן
דמסתברא דאם לא קיבל עליו דאינו צריך
לפורעו בעדים, דיכול לומר איני רוצה שאהא
חייב לפרוע בעדים, שמא ילכו למדה"י
ותתבעני פעם שני'. וכ' הרשב"א דמסתבר
כהר"י מיגש, דאף בכה"ג צריך לפורעו
בעדים, משום דעבד לזה לאיש מלוה.

(ט) **אפי' תימא רבנן דאמרי בכינוי, ונפק"מ צריך**
לאתפושי חפצא בידי'- הק' הרא"ש (א),
איך ילפי' רבנן מהתם לחצאין, אם ס"ל
דיכולין לילף מזה הא דנקוטי חפצא, למה לא
ילפי' מינה נמי דבעינן שם המיוחד. ותי'
דרבנן ס"ל דאלקי השמים הוי ג"כ כמו כינוי,
וא"כ ממילא ילפי' הכל משבועת אליעזר. ור'
חנינא בר אידי ס"ל דכיון דכתי' ד' אלקי
השמים, הוי שם המיוחד, דכוונתו הוא ד'
שהוא אלקי השמים. ועוד תי' דאולי מה
דנקטי' חפצא הוא מתקנת חכמים להטיל
אימה, וקרא אסמכתא בעלמא.

(ז) **לאתפושי חפצא בידי'-** הק' תוס', למה
בשבועת העדות וביטוי ופקדון כשהוא
מושבע מפי אחרים, שהוא דומה לשבועת
הדיינין, לא בעינן אנקוטי חפצא, והניח בקו'.
וכ' **המהרש"א** דמהפוסקים משמע דגם
בשבועת הפקדון בעי נקיטת חפצא, ודקאמר
היכי אשבעינן, קאי ג"כ אפירקא דלעיל. וע'
בריטב"א דכ' דמה דצריך נקיטת חפץ
בשבועת הדיינים דוקא, תקנת חכמים הוא
כדי שתהא חמורה בעיניו. וע' מש"כ שם מה
שעושין בזמנינו, דלעולם נוקטים ס"ת כדי
לאיים עליו, וע"ש עוד מש"כ לחלק בין נוסח
דאומרים בשבועת התורה ובין נוסח
שאומרים בשבועת היסת.

(יז) **האי דיינא דאשבע בד' אלקי השמים נעשה**
כמי שטעה בדבר משנה וחוזר- כ' הריטב"א